

โรงทหารหน้า : ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย Front Soldier Barracks: Architectural phenomenon in Thailand

พรเทพ อินพานิช* และ ต้นข้าว ปาณินท์**
Phonthep Inapanich* and Tonkao Panin**

Received : September 12, 2020   Revised : October 21, 2020   Accepted : October 26, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษา โรงทหารหน้า : ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย เป็นการศึกษาค้นคว้าถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหารหน้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและทราบถึงอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมที่มีผลต่อแนวความคิดในการออกแบบโรงทหารในประเทศไทย ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มปฏิรูปกองทัพในยุคสมัยใหม่ โดยการศึกษาคุณลักษณะทางกายภาพ ศึกษาทฤษฎี และคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ตลอดจนแนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหารในประเทศไทย 2 ประการ คือ 1) แนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหารในประเทศไทยเป็นอย่างไร และ 2) ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหาร

การศึกษาพบว่า ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มปฏิรูปกองทัพในยุคสมัยใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การออกแบบก่อสร้างโรงทหารหน้าซึ่งถือได้ว่าเป็นโรงทหารหลังแรกของสยาม มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเน้นความเรียบง่าย สวยงาม สูงศักดิ์ แสดงถึงความเจริญและอำนาจทางทหารและเป็นสัญลักษณ์ของการทหารในยุคสมัยใหม่ ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมที่ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสยาม โดยได้รับอิทธิพลและแนวความคิดการออกแบบทางสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศ คือ สถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก (Neoclassicism) รูปแบบสถาปัตยกรรมพาลลาเดียน (Palladianism) ตามตำรา Four Books of Architecture ของ อังเดร พาเลาดีโอ (Andrea Palladio) ซึ่งเป็นเป็นสถาปัตยกรรมกระแสหลักที่ชาตินิยมอำนาจทางทหาร ใช้ในงานออกแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรมทางทหาร นอกจากนี้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมโรงทหารหน้ายังมีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมภายในเกาะรัตนโกสินทร์ที่ตั้งอยู่โดยรอบโรงทหารหน้า และมียังอิทธิพลต่อการออกแบบโรงทหารในส่วนภูมิภาคในยุคสมัยต่อมา

---

* หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
(บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง โรงทหาร: ปรากฏการณ์ หลังอำนาจและอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย)
** คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพมหานคร 10200
* Doctor of Philosophy (Architecture), Faculty of Architecture Silpakorn University, Bangkok 10200, Thailand
** Faculty of Architecture Silpakorn University, Bangkok 10200, Thailand
Corresponding author E-mail: Pinpanich2@gmail.com*

ABSTRACT

A study of the front barracks: the phenomenon of architecture in Thailand is a study of factors that had impacts on architectural design concept of the front barracks. The objectives of this study focus on derivation and architectural influences that impacted design concept of military barracks in Thailand since the beginning of Thai military reforms in modern epoch by studying physical features, theories of architectural phenomena, important architectural nonfigurative features, and architectural design concept of military barracks in Thailand. There are two main study questions: 1) What are the design concepts of military barracks in Thailand, and 2) What are factors that affect design concepts of military barracks?

The study results have shown that since the beginning of Thai military reform in the modern era during the reign of King Chulalongkorn, the design of the front barracks, which could be considered as the first military barracks in Siam that would emphasize on simplicity, amiability, and nobility representing civilization, military power, and symbol of military in modern period. As such, this architectural phenomenon emerged for the first time in Siam. The front barracks has been influenced by the western architectural design concepts that are Neoclassicism and Palladianism. Based on Andre Palladio's Four Books of Architecture, the mainstream architecture movements that nations with great military power used to design and construct military architecture. In addition, the architectural style of the front barracks also influenced architectures within inner Rattanakosin area that are located around the front barracks and it also influenced the design of the regional military barracks in later times.

คำสำคัญ: โรงทหารหน้า ปรากฏการณ์ สถาปัตยกรรม

Keyword: Front Soldier Barracks Phenomenon Architecture

บทนำ

การศึกษา โรงทหารหน้า : ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย เป็นการศึกษาค้นคว้าถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหารหน้า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาและทราบถึงอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมที่มีผลต่อแนวความคิดในการออกแบบโรงทหารในประเทศไทย ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มปฏิรูปกองทัพในยุคสมัยใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการศึกษาคุณลักษณะทางกายภาพ ทฤษฎี และคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ตลอดจนแนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหารในประเทศไทย คือ ศึกษาแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหารในประเทศไทย และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหาร

วิทรูเวียส (Vitruvius, 80–70 ปีก่อนคริสตกาล – 15 ปีก่อนคริสตกาล) นายทหารและสถาปนิกของกองทัพโรมัน ผู้เขียนตำรา De architectura, หรือ The Ten Books on Architecture (Morgan, 1960) ได้กล่าวถึงต้นกำเนิดของอาคารอยู่อาศัย (The Origin of The Dwelling House) (Vitruvius, 1914, pp. 38-41) ว่ามนุษย์ในสมัยโบราณสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมซึ่งเป็นผลผลิตจากสังคมที่มีสภาพแวดล้อม ชีวิต ความเป็นอยู่ และการดำรงชีพที่ต่างกัน ความต้องการที่พักพิงของมนุษย์ย่อมไม่เหมือนกัน ก่อให้เกิดรากของงานสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย 3 แบบหลักๆ จาก 3 วิธีชีวิตในยุคดึกดำบรรพ์ คือ 1) อาศัยแบบถ้ำ เพื่อตอบสนองสังคมล่าสัตว์ที่ต้องมีการโยกย้ายไปตามสภาพแวดล้อม 2) อยู่อาศัยแบบกระโจม เพื่อตอบสนองสังคมเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ราบที่ต้องการการเคลื่อนย้ายโดยง่าย และ 3) อยู่อาศัยแบบกระท่อม เพื่อตอบสนองสังคมเกษตรกรรมที่มีการปักหลักตั้งถิ่นฐานต้องการความมั่นคง (London: 1837; Vidler, 1987)

สถาปัตยกรรมตามความหมายของวิทรูเวียส แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ สถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารสาธารณะ และสถาปัตยกรรมที่เป็นอาคารส่วนบุคคล โดยสถาปัตยกรรมที่ใช้งานเป็นอาคารสาธารณะมี 3 ประเภท คือ สถาปัตยกรรมทางทหาร (Defensive) สถาปัตยกรรมทางศาสนา (Religious) และสถาปัตยกรรมเพื่อประโยชน์ใช้สอย (Utilitarian Purposes) สถาปัตยกรรมทางทหาร คือ ระบบการป้องกันการรุกรานของข้าศึก เช่น โรงทหาร กำแพง หอรบ ประตูเมือง รวมถึงสิ่งปลูกสร้างทั้งปวงที่เป็นที่มั่นในการต่อต้านโจมตี นอกจากนี้ วิทรูเวียสยังได้กล่าวว่าหลักการพื้นฐานของสถาปัตยกรรม คือ ความแข็งแรงทนทาน (Durability) ประโยชน์ใช้สอย (Convenience) และความงาม (Beauty) สำหรับ ปัจจัยในการเลือกที่ตั้งเมืองป้อมปราการ โรงทหาร มีหลักการโดยทั่วไป คือ ต้องเป็นสถานที่ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย ที่ดินมีความสูงพอเหมาะ มีสภาพอากาศที่ดี และมีอากาศถ่ายเทได้ดี

กล่าวได้ว่า โรงทหาร คือ อาคารหรือกลุ่มอาคารที่ทหารใช้อาศัย รวมถึง โรง อาคารที่ทำการ ที่มั่นทางทหาร โรงทหารใช้เพื่อการแบ่งแยกสังคมทหารออกจากสังคมของพลเรือน โดยการจัดพื้นที่ให้เป็นสัดส่วน มีความปลอดภัยเป็นระเบียบเรียบร้อย ใช้เป็นสถานที่ฝึกระเบียบวินัย สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นทหาร และเป็นสถานที่เตรียมความพร้อมในการปฏิบัติการทางทหาร (Black, Jeremy, 1991) ภาษาอังกฤษใช้คำ Barracks มีความหมายใกล้เคียงกับ hut, garrison, camp, base หรือ quarters ซึ่งแปลว่า โรงนอนทหาร; ค่ายทหาร (Puntaseth, Homhoun, 2009) หากพิจารณาสถาปัตยกรรมโรงทหารตามประโยชน์การใช้สอยแล้วสามารถจำแนกประเภท (Typology) สถาปัตยกรรมโรงทหารได้ว่า เป็นสถาปัตยกรรมประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม ส่วนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมที่ได้รับในแต่ละยุคสมัย

กระบวนการทางความคิดที่เกี่ยวกับการจำแนกประเภท (Typology) โดยพื้นฐานดั้งเดิมแล้วไม่ใช้การจำแนกประเภทโดยแยกชนิดของอาคารหรือกระบวนการทางสถิติ แต่เป็นกระบวนการอ้างอิงทางความคิดที่สามารถนำไปสู่จินตนาการ การออกแบบ การสร้างรูปทรงของที่ว่างและรูปทรงของวัตถุ โดยมีประเด็นสำคัญคือ Typology นั้นมิได้มีความสัมพันธ์เพียงในด้านประโยชน์ใช้สอยเชิงกายภาพ หรือ Physical Function แต่มีความผูกพันอยู่กับระบบองค์ประกอบโดยรวม หรือ Configuration ของอาคาร (Panin, 2010, pp. 92-93) เราสามารถจำแนกประเภทอาคารด้วยเกณฑ์ใดก็ได้ตามแต่วัตถุประสงค์ของการจำแนก ซึ่งการกล่าวถึงชนิด (Type) ก็มีความหมายต่าง ๆ กันไป ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ใช้สอย หรือ Function รูปร่างลักษณะหรือ Form หรือแม้แต่วิธีการผลิตหรือ Modes of Production บางครั้งชนิด (Type) ก็หมายถึงที่มาทางประวัติศาสตร์ (History and Origin) และในบางครั้งชนิด (Type) ก็ถูกอ้างอิงถึงแนวความคิด (Concept) ในการออกแบบ (Argan, 1936, pp. 564-565)

การแบ่งชนิด (Type) แบบแรกนั้นเป็นการแบ่งตามประโยชน์ใช้สอย หรือที่รู้จักกันในนามของประเภทอาคาร (Building Type) ซึ่งเป็นการจำแนกที่เข้าใจง่ายที่สุดและเป็นสิ่งที่สถาปนิกหมายถึงเมื่อพูดถึงคำว่าชนิด (Type) ซึ่งเป็นการแบ่งประเภทที่ใช้กันแพร่หลายตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 จนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น การแบ่งประเภทอาคารในงานเขียนของ นิโคลอส เพฟส์เนอร์ (Nicholaus Pevsner) ชื่อ A History of Building Type (1976) ซึ่งเป็นการศึกษาการแบ่งประเภทอาคารตามการใช้งาน (Pevsner, 1976) หากงานสถาปัตยกรรมทั้งหลายในโลกเกิดขึ้นเพียงเพื่อรองรับประโยชน์ใช้สอยโดยขาดมิติของการสื่อสารความหมายต่อมนุษย์ เราจะไม่มีวันพบเห็นอาคารที่มีรูปแบบแตกต่างกัน ด้วยความสามารถพิเศษของรูปทรงและพื้นที่ทางสถาปัตยกรรม ซึ่งสามารถสื่อสารและสร้างจินตนาการให้กับเราทุกคน ทั้งหมดนี้คือความหมายของคำว่า Typology ทางสถาปัตยกรรม (Panin, 2009, p. 100)

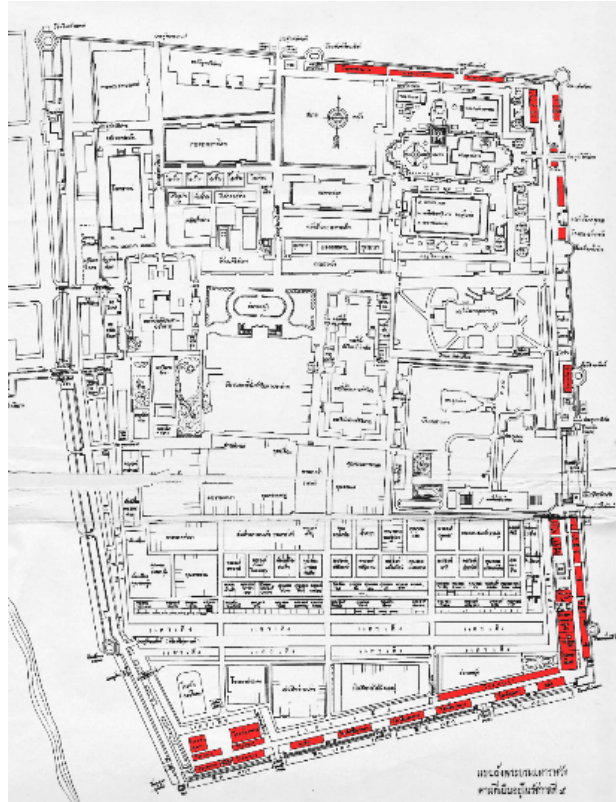
2. การศึกษา ดำเนินการดังต่อไปนี้

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร ตำรา วิทยานิพนธ์ บันทึก จดหมายเหตุ ภาพถ่าย แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ แบบก่อสร้าง การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมโรงอาหารที่สำคัญในประเทศไทยและในต่างประเทศ ศึกษาทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ ตลอดจนแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงอาหาร ลงพื้นที่สำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสรุปผลการวิเคราะห์ และอภิปรายสรุปผลการศึกษาต่อไป

3. โรงอาหารหน้า: ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

การทหารในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการก่อตั้งชาติไทย วิวัฒนาการของกองทัพเริ่มตั้งแต่นั้นเข้ามามีส่วนร่วมและรวมกลุ่มตั้งเป็นนครรัฐเล็ก ๆ ในดินแดนประเทศไทยปัจจุบันและบริเวณใกล้เคียง มีการจัดกำลังกองทัพเพื่อทำสงครามกับชนชาติที่เข้ามารุกราน และแผ่ขยายอาณาเขต จนสามารถสถาปนาราชอาณาจักรและได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับจนถึงกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ภัยคุกคามและปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศต่าง ๆ ในโลก คือ การแพร่ขยายลัทธิจักรวรรดินิยมของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ที่อาศัยความได้เปรียบจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อาวุธยุทโธปกรณ์ โดยการใช้เครื่องมือทางการทหารในยุคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ทหารสมัยใหม่ในยุคนั้น ทำการแสวงหาอาณานิคมไปทั่วโลก ทำให้ประเทศยังคงใช้เครื่องมือทางการทหารในยุคเกษตรกรรม (Bunker, 1995, p.100) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ทหารโบราณ ไม่อาจต้านทานพลังอำนาจทางทหารของลัทธิจักรวรรดินิยมได้ ทำให้หลายประเทศต้องตกเป็นเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านของสยาม เช่น พม่า เวียดนาม ลาว กัมพูชา และมลายู ต้องตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ฝรั่งเศส และประเทศมหาอำนาจตะวันตกเหล่านั้นก็มีท่าทีคุกคามความมั่นคงของสยามอย่างต่อเนื่อง จากสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศเช่นนี้ ถือว่าเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงต่ออำนาจอธิปไตย และเอกราชของสยาม ซึ่งหากสยามไม่ปรับปรุงการบริหารประเทศ และกิจการทหารให้ทันสมัยขึ้นแล้ว ย่อมไม่อาจรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก

โรงทหาร โดยทั่วไปนับแต่อดีตจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มีลักษณะเป็นอาคารสร้างจากไม้ หรือเครื่องผูก มุงหลังคาด้วยใบจาก มีบางแห่งที่มุงหลังคาด้วยสังกะสี ตอบสนองความต้องการการใช้งานนอกจากนี้ยังพบหลักฐานโรงทหารภายในกำแพงพระบรมมหาราชวัง เป็นที่พักของทหารรักษาการณ์และมหาดเล็กเพื่อการรักษาความปลอดภัยภายในพระบรมมหาราชวัง แต่ภายหลังโรงทหารเหล่านี้ถูกรื้อถอนออกไป

ภาพที่ 1 แสดงตำแหน่งที่ตั้งโรงทหารในพระบรมมหาราชวัง ในรัชกาลที่ 5
(Saksri, Krittikakul, Keawmoung, 1982)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิรูปกิจการทหารในสยามให้ทันสมัยตามแบบชาติมหาอำนาจทางทหารตะวันตกอย่างเร่งด่วน และทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง “โรงทหารหน้า” เพื่อใช้เป็นสถานที่แสดงพระบรมเดชานุภาพจอมทัพไทยให้ปรากฏต่อสายตาสายตาชาวไทยและชาวต่างประเทศ และใช้เป็นสถานที่ทำการของกิจการทหาร และเป็นอาคารพระราชมรดกการทหารในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ และราชบัลลังก์สืบไปในอนาคต ตลอดจนเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำการของกรมทหารหน้า ตามคำกราบบังคมทูลขอพระราชทานโดย นายพันเอก เจ้าหมื่นไวยวรนาถ (เจิม แสง-ชูโต) ผู้บังคับการกรมทหารหน้าในขณะนั้น พร้อมทั้งยังทรงเสด็จพระราชดำเนินมาเปิดโรงทหารหน้า เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2427 (Poonsawat, 2013) นับเป็นก้าวแรกของการปฏิรูปการทหารของไทยเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ ซึ่งนอกจากการปฏิรูปทางด้านโครงสร้าง และการฝึกยุทธวิธีตามแบบตะวันตกแล้ว “โรงทหารหน้า” ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นบ้านของทหารไทยหลังแรกของยุคปัจจุบัน

(Poonsawat, 1997, p. 11) ปัจจุบันคือศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม อันเป็นการบ่งบอกถึงเกียรติภูมิของกระทรวง
กลาโหมและทหารไทยทุกคน ถือได้ว่าเป็นการใช้สถาปัตยกรรมโรงทหารแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ถึงการทหาร
ในยุคสมัยใหม่ของสยาม ที่ได้ก้าวผ่านการทหารยุคเกษตรกรรมในสมัยโบราณที่มีมาตั้งแต่อาณาจักรกรุงศรีอยุธยา
ไปสู่การทหารในยุคอุตสาหกรรมแบบชาติมหาอำนาจตะวันตกในขณะนั้น

ภาพที่ 2 แสดงโรงทหารหน้าในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

“โรงทหารหน้า” ในสมัยรัชกาลที่ 5 สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2425 - 2427 ให้เป็นอาคารบัญชาการ
ของเหล่าทหารหน้า ซึ่งเป็นหน่วยกำลังหลักทำหน้าที่รักษาพระนคร หน้าเสด็จ จุกช่องล้อมวง ประจำตามหัวเมือง
ประเทศราชตลอดจนเมื่อมีการเกณฑ์ทัพ กองทหารหน้าจะเป็นกองกำลังหลักที่สำคัญ โพรพลกองทหารหน้า
ในขณะนั้นมีประจำในกรุงเทพฯ ถึง 20,000 คน ในปี พ.ศ. 2424 มีงานพระเมรุสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์
ได้มีการเกณฑ์ทหารหน้าเพิ่มอีก 5,000 คน เพื่อทำงานโยธา ทำให้ไม่มีค่ายทหารพอที่จะให้ทหารได้พัก ทหารต้องไป
อยู่ตามวัด ไม่สะดวกต่อการควบคุมและฝึกหัด (Jungsiriarrak, 2010, pp. 169-172) ... ผู้บังคับการกรมทหารหน้า
ได้ขอพระบรมราชานุญาตสร้างโรงทหารหน้าอย่างถาวรเป็นตึกสูง 3 ชั้น สามารถจุทหารได้ 1 กองพล ออกแบบตึก
โดยนายโจอาคิม แกรซี (Jungsiriarrak, 2010, pp. 169-172)

ผังอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแคบยาว 4 หลังต่อกัน เป็นรูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัสล้อมรอบสนามใหญ่
ภายใน ด้านหน้าอาคารเป็นทางเข้าหลักอยู่ด้านทิศตะวันตกตรงข้ามกับประตูสวัสดิโสภณ พระบรมมหาราชวัง จุดเด่น
อยู่ที่มุขกลางด้านหน้าเป็นอาคารผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการ มีประตูทางเข้าขนาดใหญ่วางขนาน
ด้านซ้ายและขวาของมุขกลางนี้ ผังอาคารมุขกลางแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนหน้าแคบยาวเป็นระเบียงประดับเสาราย
ส่วนกลางเป็นโถงใหญ่ยาว 5 ช่วงเสาเป็นส่วนใช้งานหลัก ส่วนท้ายเป็นโถงบันได อาคารมุขกลางยังมีปีกออกไป
ทั้ง 2 ข้างที่ส่วนท้ายอาคาร เป็นห้องขนาดเล็กข้างละ 3 ห้อง ทำให้มีผังรวมเป็นรูปตัว T อาคารส่วนอื่นที่ต่อจาก
มุขกลางมีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแคบยาวแบบห้องแถว มีระเบียงตั้งอยู่ภายนอกอาคารทางด้านหลังเป็นทางเดิน
เชื่อมอาคารทั้งสี่เข้าด้วยกัน โดยมีสนามใหญ่อยู่ตรงกลาง อาคารนี้มี 3 ชั้น ซึ่งจัดแบ่งพื้นที่กิจกรรมดังนี้ (Lekakul, 1997
p. 211)

ผังชั้นล่าง มุขกลางด้านหน้าเป็นที่ฝึกหัดฟันดาบ ตึกแถวด้านทิศเหนือติดกับหลักเมืองมี 2 แถวซ้อนกัน
แถวนอกเป็นโรงพักม้าและฝึกม้าสูงชั้นเดียว (ในราวทศวรรษที่ 2430 ได้มีการต่อเติมตึกเป็น 3 ชั้น) แถวในเป็นที่พัก
ทหารปืนใหญ่ โรงพยาบาลทหาร คลังเก็บยุทธภัณฑ์และครุภัณฑ์ของหน่วยต่างๆ ตึกแถวด้านทิศใต้ตอนหน้า
เป็นคลังเก็บยุทธภัณฑ์และครุภัณฑ์ ตอนหลังเป็นโรงอาบน้ำซักเสื้อผ้า โรงงานของทหารช่าง บ่อหัดว่ายน้ำ ที่ตั้ง
เครื่องสูบน้ำ และหอนาฬิกา ตึกด้านหลังทางทิศตะวันออกเป็นฉางเก็บข้าวและโรงครัว

ผังชั้นที่ 2 มุขกลางด้านหน้าเป็นห้องประชุมนายทหาร ตึกแถวด้านทิศเหนือเป็นที่ประชุมอบรมทหารและที่พักทหารม้า ตึกแถวด้านทิศใต้เป็นที่ประชุมอบรมทหาร ตอนท้ายเป็นที่เก็บยุทธภัณฑ์

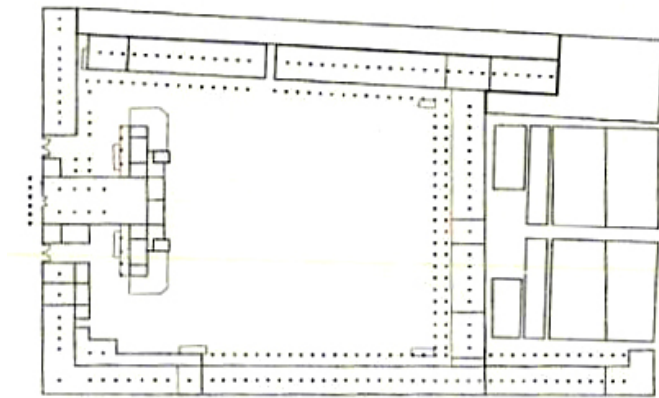
ผังชั้นที่ 3 มุขกลางด้านหน้าเป็นที่เก็บสรรพาวุธ ตึกแถวด้านทิศเหนือเป็นที่อยู่ของนายทหารและพลทหาร เช่นเดียวกับตึกแถวทิศใต้และทิศตะวันออก ตอนท้ายของตึกแถวด้านทิศใต้เป็นที่ตั้งถังเหล็กสำหรับเก็บน้ำใส สนามภายในเป็นที่ฝึกทางทหาร

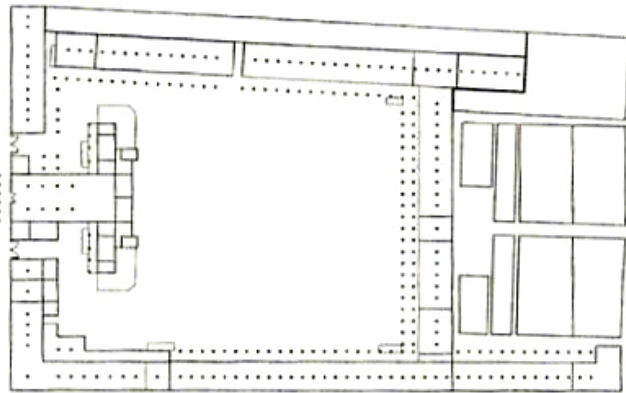
ภาพที่ 3 แสดงโรงทหารหน้า ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ภาพที่ 4 แสดงโรงทหารหน้า ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ภาพที่ 5 แสดงผังพื้นชั้น 1 โรงทหารหน้า (Jungsiriarrak, 2010, p. 170)

ภาพที่ 6 แสดงผังพื้นชั้น 2 โรงทหารหน้า (Jungsiriarrak, 2010, p. 170)

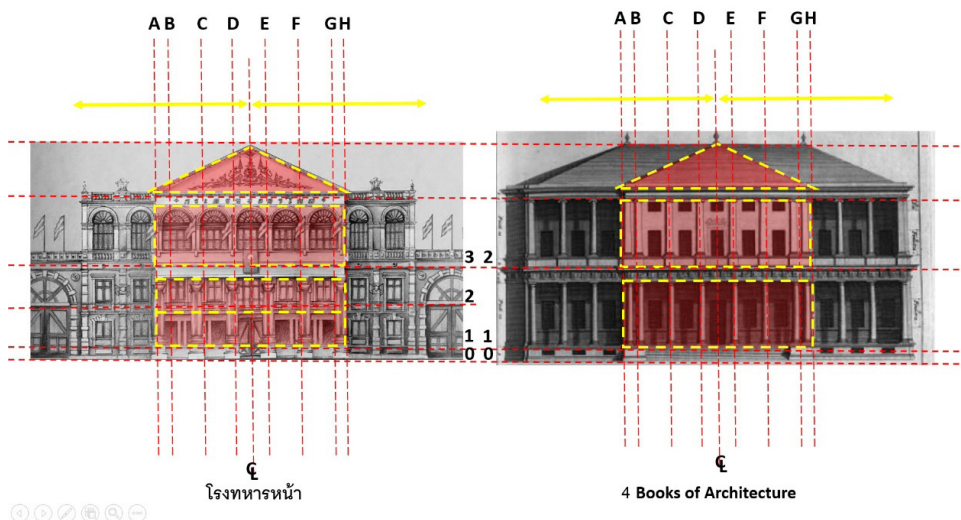
ภาพที่ 7 แสดงผังพื้นชั้น 3 โรงทหารหน้า (Jungsiriarrak, 2010, p. 170)

การศึกษาแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมโรงทหารหน้า นายโจอาคิโน โจอาคิม กราซซี สถาปนิกผู้ออกแบบโรงทหารหน้า ได้ออกแบบโดยใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมมีความเรียบง่าย สวยงาม สูงศักดิ์ เป็นสถาปัตยกรรมแบบสมัยนิยม คือ สถาปัตยกรรมพาลลาเดียน ลดทอนรายละเอียดโดยประยุกต์องค์ประกอบสถาปัตยกรรมของกรีกโรมัน สัดส่วน เรียบง่าย บริสุทธิ ชื่อสัตย์ ไม่รุ่งรัง สัดส่วนฮาร์โมนิก มีมุขด้านหน้า อวดเน้นเสา สง่างาม รูปด้านแบบพระราชวัง เป็นอาคารที่มีพื้นที่ใช้สอยอเนกประสงค์ (Multi-Function) การออกแบบวางตัวอาคารล้อมรอบสนาม โดยออกแบบให้ตัวอาคารอยู่ชิดขอบที่ดินด้านนอกให้มองเห็นจากภายนอกว่าเป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่โต ภายในตัวอาคารมีห้องประชุมที่อยู่บริเวณส่วนกลางของลานภายใน ส่วนทำงานของนายทหาร โรงนอนทหาร คลังสรรพาวุธ ห้องเรียน โรงม้า โรงพยาบาล คลังเก็บยุทธภัณฑ์ฉางข้าว โรงครัวและอื่นๆ ภายในเป็นพื้นที่โล่ง และไม่มีการสร้างรั้ว ภายในเป็นลานโล่ง ใช้เป็นที่การฝึก โดยพื้นที่หน้าอาคารใช้เป็นลานฝึกแสดงพลังอำนาจทางทหาร มีพื้นที่ใช้สอยสามารถรองรับทหารได้เป็นจำนวนมาก สนับสนุนการปฏิบัติภารกิจวิชาเพื่อให้มองเห็นจากภายนอกเป็นอาคารขนาดใหญ่ที่สามารถรองรับทหารได้เป็นจำนวนมาก

นายโจอาคิโน โจอาคิม กราซซี ได้ประยุกต์หลักการออกแบบผังอาคารแบบสมมาตร (Symmetrical) โดยนายกราซซีได้ออกแบบวางผังอาคารตามลักษณะที่ดิน กล่าวคือ แนวตัวอาคารทางด้านทิศเหนือด้านที่ติดกับศาลหลักเมือง ตัวอาคารไม่ทำมุมตั้งฉากกับตัวอาคารทางด้านหน้าด้านทิศตะวันตก แต่ตัวอาคารด้านทิศเหนือได้เอียงทำมุมไปตามแนวที่ดินขนานกับแนวกำแพงพระบรมมหาราชวัง ซึ่งหากมองแต่เพียงผิวเผินจะเห็นว่าเป็นอาคารที่มีสัดส่วนสมมาตร รูปแบบอาคารดัดแปลงจากตำรา 4 Books of Architecture ของ Andrea Palladio ซึ่งตามแบบเดิมเป็นอาคาร 2 ชั้น แต่นายกราซซีได้ออกแบบโรงทหารหน้าให้เป็นอาคาร 3 ชั้น ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ยังสามารถรักษาสัดส่วนที่สวยงามสมบูรณ์ตามต้นฉบับเดิมได้สมบูรณ์

โครงสร้างอาคารเป็นแบบก่ออิฐกำแพงรับน้ำหนัก แบบช่วงครึ่งแรกของรัชกาล แต่กำแพงไม่หนามากเมื่อเทียบกับความสูงถึง 3 ชั้นของอาคาร อาคารสร้างติดดินแบบยุคแรก ฐานรากไม่ปรากฏหลักฐานวิธีสร้าง พื้นชั้นที่ 2 และ 3 เป็นไม้ เช่นเดียวกับโครงสร้างหลังคาที่เป็นไม้ทั้งสิ้น (Jungsiriarrak, 2010, pp. 169-172)

ภาพที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนรูปด้านหน้าของโรงทหารหน้ากับรูปแบบตามตำรา 4 Books of Architecture ของ Andrea Palladio

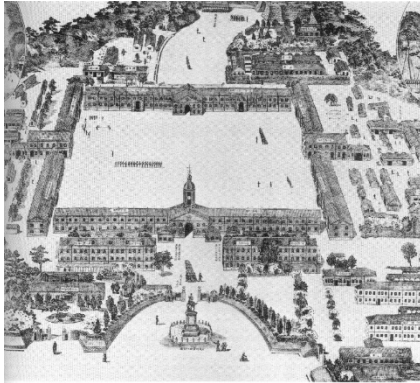

ภาพที่ 9 แสดงผังบริเวณโรงทหารหน้าและพระบรมมหาราชวัง (Google Earth, 2020)

อาคารที่มีลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก (Classicism) ในแบบของสถาปนิกแอนเดรีย พาลลาดีโอ (Palladianism) ที่ค่อนข้างชัดเจน เห็นได้จากลักษณะผังแบบสี่เหลี่ยมจัตุรัสล้อมสนามภายใน ผังแบบนี้มีที่มาจากบ้านโรมัน ของชาวโรมัน สถาปนิกสมัยเรอเนซองส์ (Renaissance) นิยมใช้กับคฤหาสน์หรือวังขนาดใหญ่ เพราะสามารถรับแสงสว่างได้ดี ที่ศูนย์กลางของโรงทหารหน้ามีหลังคาจั่วแบบวิหารกรีก เน้นเน้นจั่วด้วยบัวปูนปั้น ยื่นออกมาเป็นไฮราที่รับด้วยเสาสั้นๆ แบบสถาปัตยกรรมคลาสสิก หน้าจั่วประดับตราพระเกี้ยว ประดิษฐานเหนือวงจักรล้อมข้างสามเศียร มีคซีสท์และราซีสท์ถือฉัตรประดับด้านซ้ายและขวา ด้านล่างเป็นลายรูป แฉกผ้าประดับบนลายพันธุ์พฤกษา จารึกคาถา เวชตรา พลาตานุปี ภูฏิสสาเอ วุฑฒโย (ขอให้พระมหากษัตริย์เจ้าพร้อมด้วยพวงทวาร จงมีชัยชนะยังความเจริญให้สำเร็จให้แผ่นดินเทอญ) ใต้หน้าจั่วเป็นโครงสร้างคานโค้ง ครึ่งวงกลมต่อเนื่อง 5 ช่วง ชั้นล่างเป็นเสาหล่อตัวหน้าตัดกลมขนาดใหญ่สูง 2 ชั้น ตั้งบนฐานสูง 6 ต้น ก่อขึ้นมารับมุกโครงสร้างคานโค้ง ของชั้นที่ 3 ที่ยื่นออกมาจากแนวตึก เสาทั้ง 6 ต้นใช้ระเบียบดอริก (Doric) ซึ่งเป็นแบบที่ใช้สำหรับอาคารของทหารโดยเฉพาะ อาคารที่เป็นตึกแถวทั้ง 4 ด้าน เป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนค่อนข้างเรียบ มวลอาคารดูค่อนข้างทึบ เพราะอัตราส่วนของช่องหน้าต่างต่อพื้นที่ผนังประมาณ 1:1 เท่านั้น บนผนังอาคารแบ่งเป็นช่วง ๆ ตามช่องหน้าต่าง ประดับด้วยเสาอิงปูนปั้นนูนต่ำ วางบนฐานสูงเท่าขอบล่างหน้าต่างในแบบดอริก ขนาดเสาอิงใหญ่ที่สุดที่ชั้นล่าง แล้วค่อย ๆ เล็กลงตามชั้นที่สูงขึ้น ตัวเสาปั้นปูนทำแนวคาดเป็นปล้องๆ เลียนแบบการก่อด้วยหิน (Rustication) ช่องหน้าต่าง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเกือบจัตุรัส ชั้นล่างมีขนาดเล็กที่สุด ชั้น 2 มีขนาดใหญ่ที่สุด แต่ทั้งนี้ขนาดก็ไม่แตกต่างกันจนสังเกตเห็นได้ชัด ชุ่มรอบหน้าต่างเป็นปูนปั้นเรียบ ๆ เป็นโครงสร้างสถาปัตยกรรมคลาสสิก ชั้นล่างชุ่มเหนือหน้าต่างเป็นลายก้นกอกของทับหลังแบบโค้งแบน (Flat arch) ชั้นที่ 2 เป็นชุ่มคานเครื่องบน (Architrave) ชั้นบนสุดเป็นชุ่มหน้าบันโค้งเสี้ยววงกลม (Segmental arch) บานหน้าต่างเป็นไม้กรุปลูกพักเรียบแบบบานละ 2 ช่อง หลังคาอาคารแถว เป็นทรงปั้นหยาไม่ยกสูง เดิมน่าจะมุงกระเบื้องดินเผาจากกล้วยแบบจีน ทับแนวชนด้วยปูนปั้นเป็นเส้นยาว ชายคาถูกดัดแบบอาคารในยุโรป จึงกันแดดฝนไม่ได้ต้องปิดหน้าต่างด้านหน้าของอาคารตลอดเวลา

โดยภาพรวมแล้วเป็นอาคารที่เรียบง่าย แต่สวยงามตามคติ เรียบง่ายที่สูงศักดิ์ (Noble simplicity) ของแนวการออกแบบสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิก แม้ว่าที่จริงแล้วองค์ประกอบสถาปัตยกรรมของอาคารนี้ จะไม่ถูกต้องนักตามหลักเกณฑ์ แท้จริงก็ตาม แบบอาคารน่าจะเป็นแบบมาตรฐาน ที่ใช้กันทั่วไปในยุคนั้น ไม่ใช่การออกแบบโดยเฉพาะ

เลยเสียทีเดียว ทั้งนี้เพราะสังเกตได้ว่า ค่ายทหารที่กรุงโตเกียว(Stewart, 1987, pp. 20-21) ที่สร้างในเวลาไล่เลี่ยกัน ก็มีลักษณะแบบนี้

ภาพที่ 10 แสดง โรงทหาร Takebashi Barracks Imperial Guard Barracks
Barracks of Japan Meiji Jidai (era) 1868-1912

ที่มา: <http://www.0-4d.org/NJIT-PRO3/NJIT/Japan/History/Meiji-2/Meiji-09.htm>

ในขณะเดียวกันสำหรับโรงทหารหลังอื่น ๆ โดยทั่วไปในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นั้น มีลักษณะเป็นอาคารที่สร้างจากไม้ หรือโรงเครื่องผูก มุงหลังคาด้วยใบจาก มีบางแห่งที่มุงหลังคาด้วยสังกะสี สร้างให้เป็นระเบียบเรียบร้อย บทบาทหน้าที่และประโยชน์ใช้สอยของโรงทหารนั้น ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการการใช้งาน ไม่ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างโรงทหารเพื่อการแสดงทางพลังอำนาจและอิทธิพลทางสถาปัตยกรรม ซึ่งแตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ในการก่อสร้างโรงทหารหน้าตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ 1) เพื่อใช้เป็นสถานที่รองรับการปฏิรูปกิจการทหารสยามตามแบบอย่างชาติมหาอำนาจการทหารของชาติตะวันตก 2) เพื่อใช้เป็นสถานที่แสดงพระบรมเดชานุภาพจอมทัพไทย ให้ปรากฏต่อสายตาชาวไทยและชาวต่างประเทศในขณะนั้น 3) เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำการของกิจการทหารและเป็นอาคารพระราชมรดกการทหารในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติและราชบัลลังก์สืบไปในอนาคต และ 4) เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำการของกรมทหารหน้า ดังข้อมูลที่บรรยายถึงลักษณะโรงทหารตามข้อความในหนังสือกราบบังคมทูลฯ ของผู้บัญชาการกรมยุทธนาธิการ เรื่องขอ ตั้งโรงทหารในกรุงเทพฯ เมื่อ 22 พ.ย. พ.ศ.2436 ที่ว่า “โรงทหารปืนใหญ่ เวลาที่ตั้งอยู่ที่หัวถนนเจริญกรุง และตามโรงยวน่าพระที่นั่งสุไทยสวรรค์ 2 แถว แต่การจะจัดการเปลี่ยนแปลงให้เป็นกองทหารปืนใหญ่จริงๆ ใน ศก 112 นี้ จะขอพระราชทานขยายที่อยู่กองทหารปืนใหญ่ ... การที่จะซ่อมแซมจัดการนั้นจะไม่เป็นเงินมากนัก” “... โรงที่อยู่ของกองทหารรักษาพระองค์เดิมนั้นเป็นโรงจากเครื่องผูกซึ่งได้รับมรดก ... มาแต่ก่อนพออาศัยอยู่ได้ คราวหนึ่ง ก็เป็นการนานหลายปีมาแล้วโรงที่อยู่ของทหารในเวลานี้ก็ชำรุดชืดโสมจนเหลือที่จะเยียวยารักษาการให้เรียบร้อยต่อไปได้ เพราะสิ้นอายุไม้แลจากนั้นแล้ว” “... โรงทหารม้าเวลานี้ตั้งอยู่ที่โรงราช ... ในวังพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหมื่นประจักษ์ศิลปาคม ... โรงราชรถเล็ก .. ทำให้สูงขึ้น ... แลจะต้องซ่อมแซมทำโรงสังกะสี ... ให้เป็นโรงเลี้ยงม้า แลแก้ไขตามควรในที่ต่าง ๆ ให้เรียบร้อยคงจะไม่เป็นเงินมากนัก” และ “... ส่วนการที่จะทำโรงทหารนั้น จะได้พระราชทานทำเป็นแต่โรงต่ำ ๆ ด้วยไม้แลจากแต่จะได้อุดปลุกสร้างให้สมการกับแปนโรงทหารแลให้แปนระเบียบสมการที่ควรอยู่แลบังคับบัญชาวิชาการ ทำนองโรงทหารในเมืองตะวันออกมีเมืองสิงคโปร์เป็นต้น...”

ภาพที่ 11 แสดง โรงทหาร Tanglin Barrack สิงคโปร์ ในคริสต์ศตวรรษ 1900
ที่มา: <https://remembersingapore.org/tanglin-barracks-1900s/>

ภาพที่ 12 แสดงอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมของโรงทหารหน้าต่อบริบทโดยรอบ (Google Earth, 2020)

แนวความคิดในการออกแบบองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงพลังอำนาจ เพื่อแสดงพระบรมเดชานุภาพจอมทัพไทยให้ปรากฏต่อสายตาชาวไทยและชาวต่างประเทศ และใช้เป็นสถานที่ทำการของกิจการทหารเป็นอาคารพระราชมรดกการทหารในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ และราชบัลลังก์สืบไปในอนาคต ตลอดจนเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำการของกรมทหารหน้ารองรับภารกิจการปฏิรูปกองทัพให้ทันสมัยและเป็นเครื่องมือทางการทหารเพื่อแสดงถึงความเจริญและแสดงอำนาจทางทหารในการต่อต้านภัยคุกคามจากการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตก รวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในราชอาณาจักร คือ ทำให้หัวเมืองต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคมีความยำเกรงในพระราชอำนาจ

จากการศึกษาองค์ประกอบพลังอำนาจทางสถาปัตยกรรมของ Mohsen Dehbozorgi ที่ได้ศึกษาสถาปัตยกรรมโบราณอันทรงพลังอำนาจที่มีการขึ้นทะเบียนกับยูเนสโกของประเทศต่างๆ ที่สำคัญระดับโลก ได้แก่ ประเทศอียิปต์ กรีซ อิหร่าน อิตาลี (โรม) และจีน สามารถสรุปองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่มีพลังอำนาจในประเด็นต่างๆ ประกอบด้วยเป็นสถาปัตยกรรมมีขนาดใหญ่โต มีความสูงใหญ่ และมีองค์ประกอบสถาปัตยกรรมโดดเด่นพื้นที่กว้างขวางใหญ่โต และมีความเป็นส่วนตัวสูง โครงสร้างอาคาร การตกแต่งผนังอาคาร ฐานราก และวัสดุของอาคารโดยทั่วไปสร้างจากหิน มีการประดับตกแต่งอาคารด้วยลวดลาย มีการตกแต่งด้วยประติมากรรม รูปปั้นหรือรูปแกะสลัก การใช้เสาสูง ขนาดใหญ่ (Dehbozorgi, 2016)

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงพลังอำนาจระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย มีลวดลายปูนต่ำประดับตกแต่งอาคาร มีบันไดขนาดใหญ่หรือมีบันไดต่อเนื่องกัน มีระเบียงรอบอาคาร มีทางเข้าและพื้นที่พักผ่อนที่หรูหรา มีหอสูง อาคารกองรักษาการณ์และกำแพงป้องกันมีหลังคาลาดชันที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและวัฒนธรรม

จากการพิจารณาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงพลังอำนาจที่แสดงออกทางลักษณะทางกายภาพโดยวิธีของ Mohsen Dehbozorgi พบว่าโรงทหารหน้ามีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงพลังอำนาจ กล่าวคือ เป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่โต มีความสูงใหญ่ กล่าวได้ว่าเป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่โตที่สุดในสยามในขณะนั้น มีองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นโดยใช้แนวความคิดในการออกแบบรูปทรงตามสมัยนิยมในขณะนั้นคือ นีโอคลาสสิก แบบพาลาเดียนที่นิยมใช้ในการออกแบบโรงทหารของประเทศมหาอำนาจเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ญี่ปุ่น เป็นต้น การก่อสร้างแม้เป็นอาคารที่ก่อสร้างโดยการก่ออิฐฉาบปูนแต่ก็มีการตกแต่งลวดลายปูนปั้นเลียนแบบหินที่เรียกว่า Rustication และมีการใช้ระเบียบดอริกซึ่งเป็นแบบที่ใช้สำหรับอาคารทางทหารโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีหลังคาจั่วแบบวิหารกรีก และมีปูนปั้นประดับตราสัญลักษณ์พระเกี้ยวประดิษฐานเหนือวงจักรล้อมข้างสามเศียรอันเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์และปวงทหาร นอกจากนี้ยังมีการขยายอิทธิพลแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมต่อบริบททางสังคม อิทธิพลทางสถาปัตยกรรมแบบพาลาเดียนเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมกระแสหลักในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากใช้ในอาคารทางการทหารแล้วยังใช้ในส่วนราชการพลเรือนด้วย เช่น ศาล กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ วัง ศาลากลาง และ ตึกแถว เป็นต้น

ภาพที่ 13 แสดงรูปด้านหน้าของโรงเรียนทหารสราญรมย์ที่ได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากโรงทหารหน้า (Jungsiriarrak, 2010)

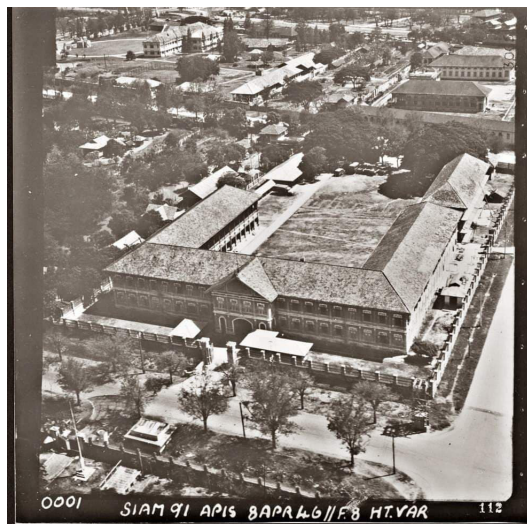
ภาพที่ 14 แสดงรูปโรงเรียนทหารสราญรมย์ที่ได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากโรงทหารหน้าที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ภาพที่ 15 แสดงรูปด้านหน้าของโรงเรียนนายร้อยมัธยมที่ได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากโรงทหารหน้า
(Jungsiriarrak, 2010)

ภาพที่ 16 แสดงรูปโรงเรียนนายร้อยมัธยมที่ได้รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมจากโรงทหารหน้า
ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ภาพที่ 17 แสดงโรงทหารบริเวณกองพลที่ 1 รักษาพระองค์
ที่มา: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ภาพที่ 18 แสดง ที่ว่าการกรมบัญชาการ กองพลที่ 8 เชียงใหม่
ที่มา : หอสมุดวชิรญาณ สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

4. อภิปรายสรุปผลการศึกษา

การศึกษา โรงทหารหน้า : ปรากฏการณ์ทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มปฏิรูปกองทัพ ในยุคสมัยใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การออกแบบก่อสร้างโรงทหารหน้าซึ่งถือได้ว่าเป็นโรงทหารหลังแรกของสยาม ได้รับอิทธิพลและแนวความคิดการออกแบบทางสถาปัตยกรรมจากต่างประเทศ คือ สถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก (Neoclassicism) รูปแบบสถาปัตยกรรมพาลลาเดียน (Palladianism) ตามตำรา Four Books of Architecture ของ อังเดร พาลลาดีโอ (Andrea Palladio) ซึ่งเป็นเป็นสถาปัตยกรรมกระแสหลักที่ชาติมหาอำนาจทางทหารนิยมใช้ในงานออกแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรมทางทหาร มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเน้นความเรียบง่าย สวยงาม สูงศักดิ์ แสดงถึงความเจริญและอำนาจทางทหารและเป็นสัญลักษณ์ของการทหารในยุคสมัยใหม่ มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมเน้นความเรียบง่าย สวยงาม สูงศักดิ์ แสดงถึงความเจริญและอำนาจทางทหารและเป็นสัญลักษณ์ของการทหารในยุคสมัยใหม่ เมืองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่แสดงออกถึงอำนาจของอารยธรรมมหาอำนาจยุคโบราณ คือ เป็นสถาปัตยกรรมมีขนาดใหญ่โต มีความสูงใหญ่ มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น มีพื้นที่ใช้สอยกว้างขวางใหญ่โต มีการตกแต่งผนังอาคาร มีการใช้หน้าจั่วแบบวิหารกรีก มีลวดลายแสดงอำนาจของพระมหากษัตริย์และปวงทหาร มีการใช้เสาสูงขนาดใหญ่เป็นเสาตอริกที่เป็นสัญลักษณ์ทางทหาร นอกจากนี้รูปแบบทางสถาปัตยกรรมโรงทหารหน้ายังมีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมภายในเกาะรัตนโกสินทร์ที่ตั้งอยู่โดยรอบโรงทหารหน้าและมีอิทธิพลต่อการออกแบบโรงทหารในส่วนภูมิภาคในยุคสมัยต่อมา บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต โรงทหาร : ปรากฏการณ์ พลังอำนาจ และอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- ชัยพฤกษ์ พูนสวัสดิ์ และคณะ. (2556). ที่ว่าการกระทรวงกลาโหม *รวมสรรพสาระน่ารู้ของศาลาว่าการกลาโหม*, 211. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม.
- ดุสิต ทิพทัส. (2541). *ช่างฝรั่งในกรุงสยาม*. หนังสือชุดคลื่นความคิด. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนปกรณ์ ลีลาพฤทธิ์, ดันข้าว ปาณินท์. (2561). ความสมดุลของเปลือกอาคาร: การปรับตัวของวิถีชีวิตใน ตึกแถวเก่า. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ* ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน - ธันวาคม 2561. 973-987
- พิริยา พิทยาวัฒน์ชัย. (2554). *สถาปัตยกรรมของโยอาคิม กราซีในสยาม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดันข้าว ปาณินท์. (2553). *คนและความคิดทางสถาปัตยกรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สมมติ.
- รักพงษ์ แซ่โซว. (2546). *ปัจจัยที่ช่วยให้ญี่ปุ่นไม่ตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตกในช่วงศตวรรษที่ 19*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรินทร์ แก่นทอง. (2560). *การปฏิบัติกร้าวสารภัยคุกคามที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของกองทัพไทย*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการทัพบก.
- สมชาติ จิงสิริอารักษ์. (2553). *สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในสยาม สมัยรัชกาลที่ 4 – พ.ศ.2480*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรศักดิ์ พันธเศรษฐ และคณะ. (2552). *พจนานุกรมศัพท์และคำย่อด้านความมั่นคง ฉบับอังกฤษ-ไทย พ.ศ.2552* (ฉบับปรับปรุง พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง.
- Antoine Crysostome Quatremrtr de Quincy. (1987). *An Essay on the Nature, the End, and the Means of Imitation in the Fine Arts*. Translated by J.C.Kent. London: 1837 and Anthony Vidler. *The Writing of the Walls: Architecture in the Late Enlightenment*. Princeton Architectural Press.
- Black, Jeremy. (1991). *A Military Revolution? Military Change and European Society 1550-1800*. London:
- Giulio Carlo Argan. (1963). *On Typology of Architecture, Architectural Design*. Munich: C.H.Back
- Lawence J. Vale. (2008). *Architecture, Power, and National Identity*. Cromwell Press Ltd, Trowbridge, Wiltshire, Great Britain: p. 52
- Pevsner, N. (1982). *An Outline of European Architecture*, Frome and London: Butler&Trainer, p.17
- Mohsen Dehbozorgi. (2016). Recognition of the Elements of Power in Ancient Architecture. Department of Architecture, Islamic Azad University, *Marvdasht, Iran.Urban and Regional Planning*, Volume 1, Issue 4, November 2016, Retrieved from <http://article.sciencepublishinggroup.com>

Nicholaus Pevsner. (1976). *A History of Building Type*. Princeton: Princeton University Press.
Robert J. Bunker. *The Waves of Warfare, The Tofflerian Paradox*. *Military Review*. May-June 1995
Vitruvius, Pollio (transl. Morris Hicky Morgan, 1960), *The Ten Books on Architecture*. Courier Dover
Publications, pp. 319-319

